

Jan BRZÓSKA
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Instytut Zarządzania i Administracji

REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI – W KIERUNKU INTELIGENTNYCH RYNKÓW I SPECJALIZACJI

Streszczenie. Rozwój innowacyjnej gospodarki w coraz większym stopniu wpływać będzie na konkurencyjność polskich przedsiębiorstw. Jednym z istotnych instrumentów kreowania takiej gospodarki na poziomie regionu jest Regionalna Strategia Innowacji. W artykule przedstawiono koncepcję najnowszej Regionalnej Strategii Innowacji (RIS) dla województwa śląskiego. Skoncentrowano się na wskazaniu znaczenia „smart specialisation” i „smart market” dla formułowania wyzwań i celów tej strategii.

REGIONAL INNOVATION STRATEGY – TOWARDS THE SMART MARKET AND SPECIALISATION

Summary. Development of innovative economy will affect the competitiveness of Polish entrepreneurs to more extent. One of the important instruments creating such economy at the level of a region is the Regional Innovation Strategy. The paper presents the concept of the newest Regional Innovation Strategy for the Silesian Province. It is focused on emphasizing the meaning of “smart specialisation” and “smart market” when formulating the challenges and goals of this strategy.

1. Wprowadzenie

Wzrost innowacyjności w coraz większym stopniu staje się warunkiem, a także głównym czynnikiem decydującym o konkurencyjności polskiej gospodarki. Jej znaczenie szybko rośnie zwłaszcza w warunkach postępującej globalnej konkurencji, a także wobec obserwowanych, nasilających się zjawisk kryzysowych. Problem wzrostu poziomu innowacji jest o tyle istotny, że dystans, jaki dzieli nasz kraj od czołówki najbardziej innowacyjnych krajów

Europy jest ciągle duży.¹ Kreowanie innowacyjności jest ściśle związane ze zjawiskiem globalnym, jakim jest Gospodarka Oparta na Wiedzy (GOW, Knowledge Based Economy – KBE). Rozwój i potencjał gospodarki opartej na wiedzy istotnie wpływa na innowacyjność gospodarek poszczególnych państw, regionów i przedsiębiorstw. Aplikacyjnym wyrazem realizacji KBE jest wzrost innowacyjności wszystkich praktycznie sfer życia społecznego i gospodarczego. W rozwiniętych krajach świata wspieranie kreowania i wdrażania innowacji stanowi od wielu lat przedmiot odpowiedniej polityki i strategii gospodarczej. GOW to także jeden z zasadniczych kierunków rozwoju i warunków budowania konkurencyjnej gospodarki w Unii Europejskiej. Jest ona obecna na wszystkich poziomach struktur gospodarczych, w tym także na poziomie regionów, gdzie odgrywa ważną rolę w ich rozwoju. Zadania sprawnego zarządzania wiedzą w regionie są inne niż na poziomie przedsiębiorstw i nie wystarczy właściwa dla mikroekonomii implementacja rozwiązań i instrumentów stosowanych w odniesieniu do przedsiębiorstw lub innych organizacji. Wskazują na to J. Zhao i P.O. de Pablos, twierdząc, iż „zarządzanie wiedzą w regionie jest silniej skoncentrowane na zarządzaniu wiedzą innowacyjną i zarządzaniu wiedzą dla rozwoju regionalnego, przy czym jest ono ukierunkowane na takie promowanie innowacyjności, pobudzanie efektów zewnętrznych, przebieg i rozprzestrzeniania się wiedzy, a także wzrostu regionalnej konkurencyjności, by osiągnąć maksymalny poziom korzyści, przy czym ważne jest by były to korzyści dla całego regionu”.² W regionie zasoby wiedzy mają charakter rozproszony, tworzone są w skomplikowanych strukturach sieci aktorów gospodarczych, społecznych, politycznych i instytucjonalnych. W tej sytuacji poszukuje się różnych metod i instrumentów intensyfikacji GOW w regionie, a w szczególności jej oddziaływania na wzrost innowacyjnej gospodarki. Jednym z istotnych instrumentów kreowania innowacyjnej gospodarki na poziomie regionu jest Regionalna Strategia Innowacji. Jej koncepcja, zakres i treści powinny wpisywać się w strategię UE, opartą na innowacjach i zrównoważonym rozwoju. W programach i projektach unijnych eksponuje się konieczność koncentracji wysiłku sfery B+R+I na „smart specialisation” w celu uzyskania efektów synergicznych. Celem artykułu jest przedstawienie koncepcji najnowszej Regionalnej Strategii Innowacji (RIS) dla województwa śląskiego, koncentrując się przy tym na wskazaniu znaczenia „smart specialisation” i „smart market” dla formułowania wyzwań i celów tej strategii. Pojęcie „smart specialisation” tłumaczone jako inteligentna specjalizacja oznacza identyfikowanie wyjątkowych cech i aktywów każdego regionu, na podstawie których (wykorzystując badania, rozwój i innowacje) buduje się przewagi konkurencyjne w jego gospodarce. Z kolei

---

¹ Brzóska J.: W kierunku wzrostu wartości organizacji – wybrane aplikacje BSC. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, s. Organizacja i Zarządzanie, z. 60, Gliwice 2012, s. 43-45.

² Zhao J., De Pablos P.O.: Regional knowledge management: the perspective of management theory. “Behavior & Information Technology”, No. 30(1), 2011, p. 39.

„smart market” oznacza taki rodzaj rynku, gdzie występują relacje pomiędzy sprzedawcą a klientem (prosumentem), umożliwiające zarządzanie popytem oraz wymianę wartości pomiędzy tymi podmiotami.

W artykule przedstawiono charakter nowych relacji dostawców z klientami, umożliwiających wymianę wartości kształtujących nową formułę rynku i pozycję na tym rynku, zwanym rynkiem prosumenta. Scharakteryzowano także istotę i znaczenie „smart specialisation” w rozwoju regionu. Ujęcie „smart specialisation” i „smart market” w RIS umożliwić powinien zintensyfikowanie procesów innowacyjnych w regionie, a także spełnia wymagania merytoryczne dla pozyskania unijnych środków dla realizacji tej strategii.

2. Nowe wyzwania Regionalnej Strategii Innowacji

Obecnie o sprawności i skuteczności państwa przesądza jego zdolność do przeprowadzania reform, przy aktywnym udziale obywateli, dysponując przy tym ograniczonymi środkami. W tych warunkach za uzasadnione uznaje się zastosowanie terytorialnego (regionalnego) podejścia do rozwoju, które polega z jednej strony na wykorzystaniu kompetencji lokalnych i regionalnych aktorów rozwoju, z drugiej – na zastosowaniu analizy wyzwań i potencjałów rozwojowych, jak również funkcjonalnych powiązań pomiędzy poszczególnymi obszarami w planowaniu i realizacji działań rozwojowych.³ Stąd za szczególnie ważne dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju uznaje się Regionalne Strategie Rozwoju Innowacji, wyznaczające cele i obszary aktywności innowacyjnej regionów. W propozycji Komisji Europejskiej dotyczącej polityki spójności⁴ na lata 2014-2020 eksponuje się potrzebę ustanowienia innowacji priorytetem dla regionów. Komisja oczekuje od władz krajowych i regionalnych przygotowania strategii badawczych i innowacyjnych na rzecz tzw. inteligentnych specjalizacji, wzmacniających regionalne systemy innowacji, a w konsekwencji maksymalizujących korzyści, wynikających ze wzrostu komercjalizacji wiedzy w regionie. Warto podkreślić, że Komisja Europejska za warunek wstępny korzystania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w latach 2014-2020 przyjęła przygotowanie strategii rozwoju inteligentnej specjalizacji.

W województwie śląskim powstała już druga Regionalna Strategia Innowacji, obejmująca tym razem lata 2013-2020.⁵ Jest ona kontynuacją realizowanej tego typu strategii w latach 2003-2012. Prowadzone dotąd badania nad innowacyjnością w Regionie skłaniają do przekonania, że dalsza restrukturyzacja województwa śląskiego może mieć charakter

³ Strategia Rozwoju Kraju 2020. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2011, s. 15.

⁴ http://ec.europa.eu/regionalpolicy/what/future/proposals/2014_2020-en.cfm.

⁵ Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020. Urząd Miasta, Katowice 2012.

rozwojowy, a jej podstawą jest stworzenie warunków i mechanizmów wsparcia dla dyfuzji wiedzy i innowacji, w konsekwencji zbudowanie ekosystemu innowacji. Sprzyjać temu powinno lepsze wykorzystanie oraz wzrost obszaru badawczo-rozwojowego i edukacji. Wobec globalnej konkurencji przedsiębiorstwa regionu zdolne będą do zmiany modeli biznesowych, modernizacji procesów, wprowadzania innowacji produktowych, technologicznych, organizacyjnych czy marketingowych. Jednocześnie zaspokojone zostaną aspiracje materialne obywateli, przejawiające się w oczekiwaniu na szybsze uzyskanie standardów życia, porównywalnych z jakością życia w państwach Europy Zachodniej.

Ogólna intencja i koncepcja strategii innowacji to idea równoważenia perspektyw stanowiących jej składowe. Do takiego ujęcia zastosowano metodę strategicznej karty wyników, opracowanej przez R.S. Kaplana i D.P. Hortona.⁶ Dla stworzonej strategii podstawę budowy celów strategicznych, inicjatyw i przedsięwzięć stanowiły cztery perspektywy:

- instytucjonalna,
- finansowa,
- podaźowa,
- popytowa.

Ogólna koncepcja strategii opiera się na perspektywach i ujętych w nich celach, niemniej istotne są w tym przypadku uwarunkowania stymulujące rozwój innowacji i technologii (rys. 1). Ważną zatem rolą polityki proinnowacyjnej regionu jest inspirowanie do innowacyjności, a przez to stwarzanie warunków do osiągnięcia konkurencyjności, stąd konieczna jest aplikacja stosownych instrumentów tej polityki. Jednym z warunków realizacji celów strategii innowacji jest zapewnienie rozwoju technologicznego. Można to osiągnąć poprzez zdobycie przywództwa technologicznego w wybranych dziedzinach, stanowiących najważniejsze specjalizacje naukowo-badawcze województwa śląskiego lub poprzez transfer najnowocześniejszych technologii z otoczenia. Ten drugi sposób kojarzy się z założeniem umiejętności wykorzystywania zasobów z rynków globalnych i lokowania ich w Regionie zgodnie z zasadami tzw. Nowej Ery Innowacji.⁷

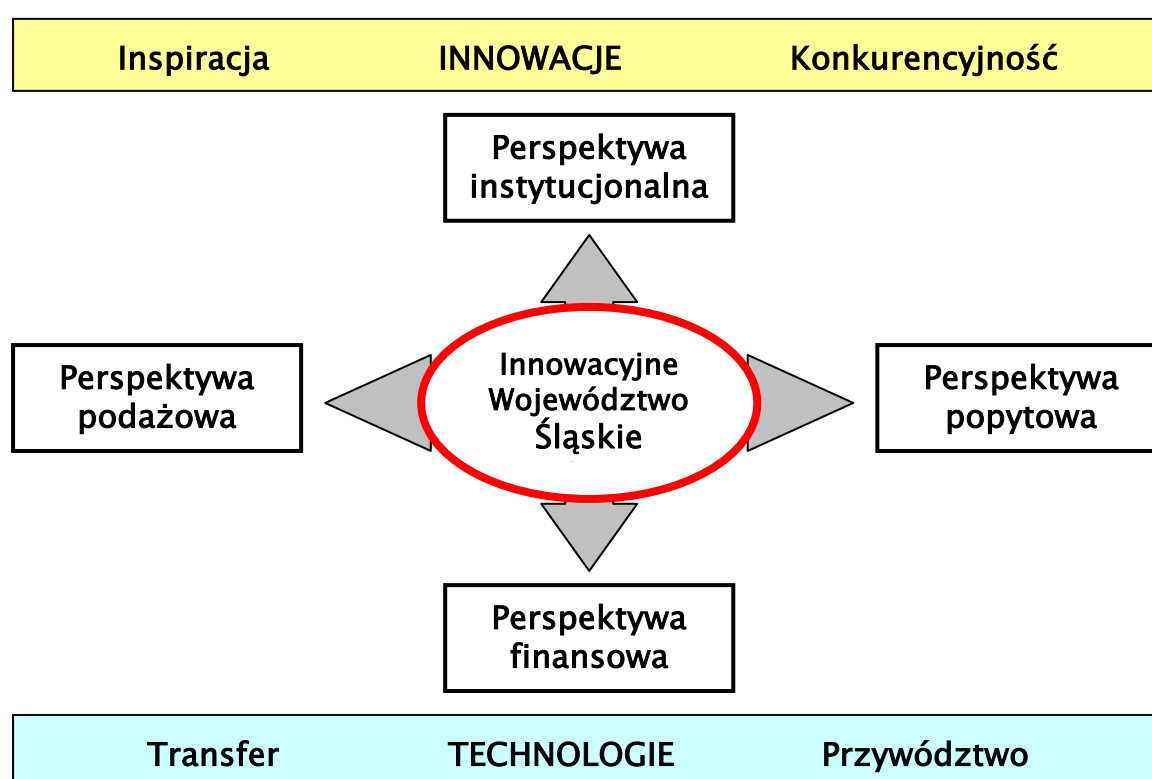
Przyjęta koncepcja, ujmująca równowagę strategiczną pozwoliła wypracować szczegółową metodykę badań, według której realizowano proces koncepcyjno-projektowy opracowania strategii. Znaczącą rolę w budowaniu strategii innowacji odgrywają wyzwania strategiczne innowacyjnego rozwoju województwa śląskiego nadając tej strategii określony, specyficzny, właściwy dla badanego regionu charakter. W omawianej strategii kluczowymi wyzwaniami strategicznymi innowacyjnego rozwoju województwa śląskiego są:

---

⁶ Kaplan R.S., Norton D.P.: *Strategiczna karta wyników. Jak przenieść strategię na działanie*. PWN, Warszawa 2002, s. 28.

⁷ Prahalad C.K., Krishnan M.S.: *New Age of Innovation*. Mc Graw Hill, 2009, p. 15 i dalsze.

- zarządzanie ryzykiem w finansowaniu działalności innowacyjnej przedsiębiorstw,
- stymulowanie potencjału innowacyjnego grup kapitałowych i korporacji przemysłowych,
- znoszenie asymetrii informacji i zarządzanie wiedzą w systemie wsparcia publicznego innowacji,
- dyfuzję innowacji w sektorze usług publicznych,
- rozwój infrastruktury gospodarki wiedzy,
- kreowanie inteligentnych rynków dla technologii przyszłości,
- kształtowanie kultury innowacyjnej.

Rys. 1. Model badawczy RIS

Fig. 1. Research model of Regional Innovation Strategy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Zarządzanie, wdrażanie i monitorowanie Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego. Projekt systemowy UM. Katowice 2012.

To te wyzwania w dużym stopniu kształtują wizję, wpływają na cele i przedsięwzięcia strategiczne, z nich wywodzą się siły napędowe. Genezą wyzwań strategicznych są zmiany zachodzące w regionie. Wpływają na nie z jednej strony procesy i zjawiska o charakterze endogenicznym (wewnątrzregionalne), z drugiej procesy, zjawiska i trendy otoczenia.

Za szczególnie istotne procesy i zjawiska wyjaśniające, a także kształtujące dynamikę zmian w regionach można uznać:

- ekologizację gospodarki i życia społecznego,
- adaptacyjność społeczeństwa,
- rozwój systemów technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), w tym digitalizację,
- zmniejszanie (relatywnie do wzrostu gospodarczego) się zużycia zasobów materialnych, w tym w szczególności zasobów energetycznych,
- wzrastającą rolę gospodarki opartej na wiedzy w generowaniu dochodu i miejsc pracy,
- wzrost kompetencji i rozwój wiedzy,
- globalizację.

Każdy z wymienionych procesów i zjawisk w różnym natężeniu, w różny sposób, a więc indywidualny, łączny czy też synergiczny oddziałuje na wzrost innowacyjności regionu. Przykładem, który wykorzystano w budowaniu strategii innowacji w województwie śląskim jest wpływ globalizacji na kształtowanie modeli biznesowych, który znajduje wyraz w zasadach tzw. nowej ery innowacji. Jej zasady wyłożone przez C.K. Prahalada, M.S. Krishnana,⁸ mówią, że jej filarami są dwie tezy:

1. Wartość opiera się na wyjątkowych, spersonalizowanych doświadczeniach klientów. Przedsiębiorstwa muszą koncentrować się na każdym pojedynczym kliencie. Niezależnie od liczby klientów uwaga koncentruje się na centralnej pozycji jednostki. Filar ten oznacza się jako $N = 1$ (doświadczenie pojedynczego klienta w czasie).
2. Wszystkie przedsiębiorstwa mają dostęp do globalnego ekosystemu, obejmującego także zasoby. Uwaga przedsiębiorstw ogniskuje się na dostępie do zasobów, a nie tylko na ich posiadaniu. Ten filar oznacza się jako $R = G$ (zasoby są globalne od wielu dostawców, często z dowolnego miejsca na kuli ziemskiej).

Traktowanie zasobów jako globalnych to idea synergii endogenicznych i zewnętrznych zasobów regionu umożliwiających rozwój tzw. smart specialisation oraz nowych relacji z klientami (inteligentne rynki).

W kontekście postawionych wyzwań oraz dokonujących się zmian w regionie uznano, że wizją innowacyjnego rozwoju województwa śląskiego jest rozwój regionalnego ekosystemu innowacji. Konsekwencją tak przyjętej wizji są obszary strategiczne, priorytety i cele (tabela 1), które są zorientowane m.in. na kreowanie inteligentnych rynków i specjalizacji województwa śląskiego.

---

⁸ Ibidem, p. 44.

Tabela 1

Wizja, obszary strategiczne i cele Regionalnej Strategii Innowacji

<i>Wizja</i>	Regionalny ekosystem innowacji województwa śląskiego				
<i>Obszary strategiczne</i>	Wspólnoty wiedzy i innowacji	Sieci usług publicznych	Infrastruktura regionalnego ekosystemu innowacji	Włączanie MŚP jako źródła innowacji w łańcuchy globalne	Kreacja talentów i wzmacnianie kompetencji
<i>Priorytety</i>					
Priorytet 1 Powiększanie i wewnętrzna integracja potencjału innowacyjnego regionu	Cel strategiczny 1.1 Ekosystem innowacji województwa śląskiego bazujący na dynamicznie zmieniających się środowiskach innowacyjnych	Cel strategiczny 1.2 Województwo śląskie regionem doskonałości w zakresie zaawansowanych usług medycznych.	Cel strategiczny 1.3 Infrastruktura badań podstawowych w województwie śląskim	Cel strategiczny 1.4 Instytucje wspierania innowacyjności w województwie śląskim współdziałające na rzecz internacjonalizacji MŚP	Cel strategiczny 1.5 Ekosystem innowacji województwa śląskiego napędzający zmiany w systemie pomnażania wiedzy, umiejętności i kompetencji zawodowych
Priorytet 2 Kreowanie inteligentnych rynków dla technologii przyszłości	Cel strategiczny 2.1 Sieć centrów kompetencji służąca rozwojowi inteligentnych rynków oparta na kluczowych aktorach	Cel strategiczny 2.2 Digitalizacja w sieciach usług publicznych, a szczególnie w sektorze medycznym, administracji publicznej i edukacji	Cel strategiczny 2.3 Infrastruktura badawczo-wdrożeniowa inteligentnych rynków w województwie śląskim, w szczególności dla nisko-emisyjnych technologii węglowych	Cel strategiczny 2.4 MŚP w sieciach współpracy o zasięgu regionalnym i ponad-regionalnym zwiększających dostępność do inteligentnych rynków	Cel strategiczny 2.5 Grupy prosumenckie dla rozwoju inteligentnych rynków

Źródło: Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020. UM Katowice 2012, s. 15.

3. Jakie są specjalizacje regionu w innowacyjnej gospodarce?

Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej rozwój regionalny jest dość silnie związany z unijną polityką regionalną. W zbliżającym się okresie programowania rozwoju innowacji w krajach UE, w latach 2014-2020 podstawowym dokumentem dla tego obszaru rozwoju jest „Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020”. W opracowaniu tym stwierdza się, że „na poziomie krajowym państwa członkowskie będą musiały zreformować krajowe i regionalne systemy

prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, aby sprzyjały one rozwijaniu i doskonałości i inteligentnej specjalizacji”.⁹

„Smart specialisation” (inteligentna specjalizacja) to koncepcja oraz narzędzie służące do określenia i budowania obecnego i przyszłego miejsca (pozycji) regionu lub państwa w gospodarce opartej na wiedzy.¹⁰ Inteligentna specjalizacja oznacza identyfikowanie wyjątkowych cech i aktywów każdego kraju i regionu, podkreślanie przewagi konkurencyjnej każdego regionu oraz skupianie regionalnych partnerów i zasobów wokół wizji ich przyszłości, ukierunkowanej na osiągnięcie wyższego poziomu rozwoju i dobrobytu. Stanowi także wzmocnienie regionalnych systemów innowacji, maksymalizowanie przepływów wiedzy oraz rozpowszechnienie korzyści wynikających z innowacji w obrębie całej gospodarki regionalnej.

Inteligentna specjalizacja ma kluczowe znaczenie dla faktycznej efektywności badań i inwestycji w innowacje. W propozycji Komisji Europejskiej dotyczącej polityki spójności na lata 2014-2020 będzie ona warunkiem wstępnym do korzystania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w latach 2013-2020, w ramach wsparcia tych inwestycji. Konsekwencją takiego podejścia jest m.in. skierowanie interwencji publicznej na takie inicjatywy, działania i projekty, które umożliwią specjalizację danego regionu lub państwa bądź rozwoju technologii podstawowych lub produktów, lub usług wykorzystujących te technologie.¹¹ Rolą administracji publicznej nie jest wybór takiej czy innej specjalizacji, lecz udział w działaniach polegających na zaangażowaniu różnych partnerów w procesy formułowania specjalizacji, identyfikacji inwestycji komplementarnych do wyłaniającej się specjalizacji oraz promowaniu powiązań sieciowych w ramach technologii ogólnego zastosowania między różnymi partnerami.¹² Komisja Europejska określając politykę rozwoju na najbliższe lata dla państw członkowskich i regionów wyznacza nowe wyzwania. Rozwojowe. Wyzwania te wynikają w głównej mierze z sytuacji gospodarczej w Europie i zagrożenia pozycji Europy w gospodarce globalnej. Każde z państw i regionów powinno określić, w jakiej dziedzinie, branży będzie się specjalizowało i ująć to w swojej strategii rozwoju. Zalecenie takie staje się dla regionów obligatoryjne, gdyż przygotowanie strategii „smart specialisation” warunkuje dostęp do funduszy strukturalnych w perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. W propozycji Komisji Europejskiej dotyczącej

---

⁹ Komunikat Komisji Europejskiej EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Bruksela 03.03.2010, s. 15.

¹⁰ David P., Foray D., Hall B.: Smart Specialisation. The concept. „Knowledge Economists Policy Brief”, No. 9, October 2007, p. 1.

¹¹ Komunikat Komisji Europejskiej EUROPA 2020. op.cit. s. 29.

¹² Foray D.: Understanding „Smart Specialisation”, [w:] The questions of R&D Specialisation: Perspectives and policy implications. Institute for Perspective Technological Studies – Joint Research Centre, Seville 2009, p. 25.

polityki spójności¹³ na lata 2014-2020 eksponuje się potrzebę ustanowienia innowacji priorytetem dla regionów. Komisja oczekuje od władz krajowych i regionalnych przygotowania strategii badawczych i innowacyjnych na rzecz tzw. inteligentnych specjalizacji, wzmacniających regionalne systemy innowacji, a w konsekwencji maksymalizujących korzyści wynikające ze wzrostu komercjalizacji wiedzy w regionie.

Omawiana Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego zakłada przekształcenie regionalnego systemu innowacji w „ekosystem innowacji”, który charakteryzuje wzajemne kształtowanie procesów, generowanie rozwiązań naturalnie przenikających się w układach tematycznych przy nierutynowych systemach powiązań i współpracy pomiędzy aktorami regionalnego systemu innowacji. „Ekosystem” cechuje klimat i warunki kreacji innowacji. Fundament „ekosystemu” tworzą relacje i elementy endogeniczne regionu, natomiast zewnętrzna orientacja aktorów rozwoju innowacyjnego zmierza do egzogenicznego pozyskania zasobów umiejętnie budując swoją przewagę w skali ponadregionalnej.

Kategoria „ekosystemu innowacji” wpisuje się w unijną koncepcję tworzenia tzw. strategii innowacji trzeciej generacji, zorientowanych na wdrażanie idei inteligentnej specjalizacji. Inicjatywa „Smart Specialisation Platform” zmierza do identyfikowania wyjątkowych cech i aktywów każdego kraju i regionu, wyeksponowania przewagi konkurencyjnej każdego regionu oraz skupianie regionalnych partnerów i zasobów wokół wizji ich przyszłości ukierunkowanej na osiągnięcia.¹⁴

Uwzględniając przesłanki i zasady prowadzenia polityki innowacyjnej regionu oraz istotę transformacji regionalnego systemu innowacji w ekosystem innowacji, a także po analizie dynamiki zmian stymulatorów i destymulatorów innowacyjnych w regionie ustalono dwa priorytety rozwoju innowacyjnego, sprzyjające pożądanym specjalizacjom regionu, są to:

- Priorytet I. Powiększanie i wewnętrzna integracja potencjału innowacyjnego regionu.
- Priorytet II. Kreowanie inteligentnych rynków dla technologii przyszłości.

Priorytet pierwszy zakłada kontynuację dotychczasowych rozwiązań w obszarze nauki, gospodarki i zaplecza biznesowego dla rozwoju innowacyjnego regionu. W założeniach ma to być walidacja, doskonalenie, rozwój infrastruktury i wzrost skali powiązań w ekosystemie.

W priorytecie drugim zakłada się zmiany w modelach biznesu firm, otwierające nowe możliwości uczestniczenia w łańcuchach wartości, tworzonych w skali ponadregionalnej. Istotną składową tego priorytetu jest nadchodząca fala przeobrażeń na rynkach w kierunku tworzenia tzw. rynków inteligentnych oraz zachowań prosumenckich. Priorytet zakłada przygotowanie kompetencji instytucjonalnych, a także społecznych, do funkcjonowania

¹³ http://ec.europa.eu/regionalpolicy/what/future/proposals/2014_2020-en.cfm.

¹⁴ Polityka Spójności na lata 2014-2012. Strategie badawcze i innowacyjne na rzecz inteligentnej specjalizacji. Komisja Europejska 2011.

w warunkach inteligentnych rynków. Jest to aktywna antycypacja przełomowych zmian w technologiach i produktach, wymagająca przygotowania do ich percepcji wszystkich podmiotów życia społeczno-gospodarczego. W tym kontekście za obszary strategicznej interwencji publicznej uznano:

- tworzenie i rozwój wspólnot wiedzy i innowacji,
- rozwój technologicznie zaawansowanych sieci usług publicznych,
- działania na rzecz rozwoju infrastruktury ekosystemu innowacji w regionie,
- stymulowanie MŚP do włączania się w globalną strukturę tworzenia wartości, w aspekcie wdrażania rozwiązań innowacyjnych,
- kreację talentów i działania na rzecz wzrostu kompetencji jako siły nabywczej.

Za bardzo istotne w rozwoju innowacji w regionie uznano kreowanie inteligentnych rynków dla technologii przyszłości, czemu poświęcono następną część artykułu.

4. Zmiana roli klienta – tworzenie podstaw inteligentnych rynków

Priorytetem innowacyjnego rozwoju województwa śląskiego jest kreowanie inteligentnych rynków dla technologii przyszłości, dla którego określono następujące główne składowe:

- partnerstwa innowacyjne w środowiskach przedsiębiorczości,
- inteligentne sieci dystrybucyjne,
- digitalizacja sieci innowacyjnych i jednolity rynek cyfrowy,
- gospodarka niskoemisyjna.

Inteligentne rynki opierają się na nowych relacjach z klientami i traktowaniu klientów jako kluczowych źródeł wiedzy. Rola klientów nie ogranicza się jedynie do udzielania informacji o swoich potrzebach i swojej ocenie oferty rynkowej. Konsumenci zaczynają być włączani w procesy kreowania nowej wartości, uczestnicząc, na zasadach partnerskich, w koncepcji idei i tworzenia produktów i usług. Konsumpcja zasadniczo zmieniła swój charakter – przestała być jedynie „bezpośrednim aktem zaspokojenia”, stając się również procesem społecznym – zachowaniami ludzi tworzącymi świadomość oraz podejmowaniem decyzji, które mają zaspokoić potrzeby; może dotyczyć jednostki lub nawet większej zbiorowości. Można zatem mówić o pewnej innej czy nowej konsumpcji i związanej z nią zmianą obsługi klientów. Termin ten nastrocza wiele trudności definicyjnych, jednak najogólniej przyjmuje się, że w dobie postępu technologicznego i szeroko rozumianej globalizacji „nowa” konsumpcja przynosi ludzkości „inną” – lepszą jakość, rozpatrywaną w innych aspektach niż dotychczas, ponadto prezentuje społeczeństwu inne źródła

zaspokajania potrzeb czy środki niezbędne do ich zaspokojenia, a nawet sama „tworzy” nowe rodzaje potrzeb, co wymaga i ściśle wiąże się z innowacjami.

Włączenie konsumenta w procesy tworzenia nowej wartości w przedsiębiorstwie odzwierciedla też samo określenie „prosumpcja”, będące połączeniem dwóch wyrazów: produkcja (pro-) oraz konsumpcja (-sumpcja). W tak rozumianej koncepcji klient przestaje być jedynie respondentem producenta, stając się jego partnerem – poszukującym konsumentem, aktywnie sprawdzającym faktyczne możliwości produktu i dzielącym się swoimi opiniami na ten temat z innymi klientami. Nie jest tylko odbiorcą produktu, lecz świadomym swoich potrzeb współtwórcą wartości.

Genezą koncepcji inteligentnych rynków jest z jednej strony rozwój gospodarki rynkowej (relacje z klientami), a z drugiej gospodarka oparta na wiedzy, kreująca innowacje. Można rozpatrywać dwa obszary uwarunkowań rynkowych i zachowań aktorów na tych rynkach.

Pierwszy z nich, który można nazwać **obszarem ofertowym** zakłada pasywność zachowań konsumentów i inwestorów na rynku. Takie założenie oznacza orientację na zarządzanie popytem, a oferta w zakresie produktowym związanym z tym popytem przedstawiana jest przez dostawcę. Brak reakcji konsumentów (czy też poczucie bezsilności w warunkach tzw. monopolu naturalnego) na stale wzrastające koszty pozyskiwania i użytkowania zasobów i produktów sprawia, że jednym ze sposobów pokonania barier ograniczoności zasobów stają się technologie i związane z nimi innowacje procesowe i produktowe efektywnego zarządzania popytem. Na ciągle zdominowanym przez monopolistycznie zachowujące się korporacje (np. energetyczne) rynku klient traci wiarę w możliwości zmian w relacjach z dostawcami. Z kolei dostawca motywowany instrumentami polityki energetycznej, działaniami regulatora (np. URE), obniżaniem ryzyka, efektywnością działania czy wreszcie presją konkurencji (w warunkach, gdy realnie funkcjonuje zasada dostępu trzeciej strony do sieci – TPA) podejmuje się kształtowania (w imieniu klienta) popytu. Efektywność zarządzania popytem wiąże się z koniecznością racjonalnego wykorzystania ograniczonych zasobów (np. zasobów naturalnych w energetyce) oraz z realizacją zasad gospodarki zrównoważonego rozwoju. Te ostatnie wynikają często z oddziaływania polityki gospodarczej lub są rezultatem wykształconej świadomości i kultury organizacyjnej przedsiębiorstwa. W tej sytuacji dostawca proponuje sposób obsługi i relacje z klientem, planuje dostawy, a nawet produkty dla klienta. Akceptacja ze strony klienta zaproponowanych warunków przez dostawcę w praktyce oznacza stabilność czy nawet zmniejszenie ceny za płacony produkt. Wynika ona z akceptacji nabycia (czy konsumpcji) danego dobra w takiej ilości i takim czasie, jaki konsumentowi proponuje dostawca. Jeżeli odbiorcy końcowi są gotowi do dobrowolnego dostosowania zapotrzebowania na dany produkt, można wówczas mówić o występowaniu reakcji strony popytowej (DR – *Demand*

Response). Dostawca budując i realizując ofertę popytową powinien uwzględnić wiele czynników, takich jak:

- ryzyko i bezpieczeństwo dostaw,
- koszty dostaw i produktu,
- jakość i sposób wytwarzania produktu (np. energia elektryczna i ciepło pochodzące z ekologicznych źródeł),
- stosowanie innowacyjnych instrumentów obsługi klienta (np. inteligentne liczniki, e-narzędzia).

Drugi obszar uwarunkowań inteligentnych rynków można nazwać **obszarem tworzenia i wymiany wartości**. Jednym z kluczowych źródeł wiedzy są konsumenci, których rola nie ogranicza się jedynie do udzielania informacji wyłącznie o swoich potrzebach i swojej ocenie oferty rynkowej. Konsumenci zaczynają być włączani w procesy kreowania nowej wartości, uczestnicząc, na zasadach partnerskich, w konceptualizowaniu idei oraz tworzenia produktów i usług. Konsumpcja zmieniła swój charakter – przestała być jedynie „bezpośrednim aktem zaspokojenia”, stając się procesem społecznym tworzenia wartości i wymiany tej wartości. Można zatem mówić o „nowej konsumpcji”. Możliwości wynikające z tego typu podejścia zauważyli C.K. Prahalad i V. Ramaswany¹⁵ widząc system współtworzenia wartości jako wynik z interakcji między konsumentem a przedsiębiorstwem (dostawcą). Tworzy się sfera wymiany wartości, jaka następuje w relacji klient – dostawca. W tego typu relacjach kształtowany jest nowy typ aktora na rynku: odbiorcy wartości i zarazem dawcy wartości – oczekiwania od klienta wpływu na poprawę wartości oferowanego mu produktu. Aktywna komunikacja dwustronna klient – dostawca, osiągnąca poprzez inteligentne sieci dystrybucyjne oznaczać może nie tylko powiązania informacyjne, ale i rzeczowe (materialne). Tego typu relacje kształtują nowy typ aktywnego klienta, zwanego prosumentem. Jest to osoba lub organizacja, która ma szeroką wiedzę o produktach i usługach związanych z określoną marką czy sektorem. Często tę wiedzę przekazuje innym, w tym i dostawcy. To ktoś, kto ma większą świadomość przy podejmowaniu decyzji zakupowych i chce mieć udział w aktywnym tworzeniu produktów. Wykreowanie grup prosumenckich to właśnie jeden z celów RIS. Powstałe interakcje pomiędzy dostawcą (firmą) a prosumentem mogą być bardzo różnorodne, mogą kreować nową wartość w bardzo zróżnicowany sposób. Następować może także wymiana wartości, czego przykładem może być prosument dysponujący lokalnym źródłem energii – będący jednocześnie konsumentem energii, a zarazem jej producentem. Świadomy i aktywny konsument, a jednocześnie producent energii wykorzystuje potencjał, jaki daje nowoczesny przemysł urządzeń energetyki rozproszonej – kolektory słoneczne, mikrowiatraki, pompy ciepła, ogniwa fotowoltaiczne, mikrobiogazownie czy też samochody elektryczne. Działalność prosumencka

---

¹⁵ Prahalad K., Ramaswany V.: *Przyszłość konkurencji*. PWE, Warszawa 2005, s. 25.

(prosument jako odbiorca i zarazem producent energii na potrzeby własne i w celu sprzedaży nadwyżek do sieci) wiążąca się z efektywnym gospodarowaniem zasobami w skali regionu stymuluje lokalną przedsiębiorczość. W przypadku kreowania inteligentnych rynków warunkiem ich powstania i funkcjonowania jest stworzenie odpowiedniej infrastruktury techniki i wiedzy. Jednym z jej głównych elementów są inteligentne sieci energetyczne (smart grid), będące systemami energetycznymi, integrującymi działania wszystkich uczestników rynku energii. Głównym celem stosowania inteligentnych sieci jest dostarczanie energii w sposób niezawodny, bezpieczny, efektywny ekonomicznie, z zachowaniem wymogów ochrony środowiska. Z pojęciem inteligentnych sieci łączy się takie pojęcia Smart Metering, czyli system inteligentnych pomiarów. Wdrożenie systemu inteligentnych sieci i pomiarów stanowi istotne wyzwanie finansowe i technologiczne przynoszący wiele korzyści „inteligentna” infrastruktura umożliwia efektywne zarządzanie popytem, daje możliwości tworzenia i rozwoju innych, elastycznych, interaktywnych obiektów i systemów wykorzystujących ICT. Chodzi tu o inteligentne budynki, inteligentne systemy transportu, sieci informacji ochrony zdrowia, cyfrowe technologie sterowania i nadzoru świadczenia usług publicznych, ochrony środowiska, zapewniania bezpieczeństwa mieszkańcom czy też wreszcie kompleks interaktywnych systemów i instrumentów zarządzania usługami publicznymi, jakim jest inteligentne miasto. Rozwój takich obiektów związany jest z poziomem cyfryzacji w regionie, co w dużym stopniu zależy będzie od jego zdolności do wpisania się w program budowy jednolitego rynku cyfrowego,¹⁶ który jest jednym z siedmiu projektów przewodnich strategii Europa 2020.

5. Zakończenie

Przedstawione elementy Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020, opartej na rozwoju ekosystemu innowacji są próbą sprostania wymogom budowy strategii innowacji trzeciej generacji RIS3 w ramach inicjatywy „Smart Specialisation Platform”, rekomendowanej przez Komisję Europejską. Służyć temu będą właściwie sformułowane obszary strategiczne, priorytety i cele. Rozwój inteligentnych specjalizacji wiąże się z wykorzystaniem wyjątkowych cech i aktywów regionu oraz skupianiu się na regionalnych partnerach i zasobach wokół wizji przyszłości ukierunkowanej na osiągnięcie wyższego poziomu konkurencyjności, rozwój i dobrobyt. Stanowi także wzmocnienie regionalnych systemów innowacji, maksymalizowanie przepływów wiedzy oraz rozpowszechnienie korzyści, wynikających z innowacji w obrębie całej gospodarki regionalnej. Z kolei

---

¹⁶ Europejska Agendy Cyfrowa: KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW. Bruksela 26.8.2010, KOM, 2010, s. 245, wersja ostateczna.

budowa inteligentnych rynków oznacza kształtowanie innych relacji z klientami, a właściwie z prosumentami. Taki nowy rodzaj obsługi klientów służyć będzie generowaniu nowych wartości, dających korzyści zarówno klientom, jak i dostawcom, a zarazem stanowiących impuls wzrostu innowacyjności. Wykorzystywanie inteligentnych specjalizacji, a także budowa nowych relacji z klientami (inteligentne rynki) stanowią dla regionu wyzwania i szanse na rozwój wykorzystujący innowacje.

Bibliografia

1. Brzóška J.: W kierunku wzrostu wartości organizacji – wybrane aplikacje BSC. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, s. Organizacja i Zarządzanie, z. 60, Gliwice 2012.
2. David P., Foray D., Hall B.: Smart Specialisation. The concept. “Knowledge Economists Policy Brief”, No. 9, October 2007.
3. Europejska Agendy Cyfrowa: KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW. Bruksela 26.8.2010, KOM, 2010.
4. Foray D.: Understanding „Smart Specialisation”, [in:] The questions of R&D Specialisation: Perspectives and policy implications. Institute for Perspective Technological Studies – Joint Research Centre, Seville 2009.
5. Kaplan R.S., Norton D.P.: Strategiczna karta wyników. Jak przełożyć strategię na działanie. PWN, Warszawa 2002.
6. Komunikat Komisji Europejskiej EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Bruksela 03.03.2010.
7. Polityka Spójności na lata 2014-2020. Strategie badawcze i innowacyjne na rzecz inteligentnej specjalizacji. Komisja Europejska.
8. Prahalad C.K., Krishnan M.S.: New Age of Innovation. Mc Graw Hill, USA 2009.
9. Prahalad C.K., Ramaswamy V.: Przyszłość konkurencji. PWE, Warszawa 2005.
10. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020. Urząd Miejski, Katowice 2012.
11. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2011.
12. Zhao J., De Pablos P.O.: Regional knowledge management: the perspective of management theory. “Behavior & Information Technology”, No. 30(1), 2011.
13. http://ec.europa.eu/regionalpolicy/what/future/proposals/2014_2020-en.cfm.
14. http://ec.europa.eu/regionalpolicy/what/future/proposals/2014_2020-en.cfm.

Abstract

Growth of innovativeness becomes to more extent the condition and main factor deciding about competitiveness of Polish economy. This is particularly important under conditions of increasing globalization as well as observed crisis symptoms. Being a global phenomenon, Knowledge Based Economy is present on all levels of economy structures, including the level of regions, where it plays an important role in their development. One of the important instruments creating innovative economy at the level of a region is the Regional Innovation Strategy. Its concept, scope and content should match EU strategy based on innovations and sustainable development. Union programs and projects emphasize the necessity to focus the efforts of B+R+I sphere on “smart specialisation” in order to achieve synergy effects. The paper presents the concept of the newest Regional Innovation Strategy (Regionalnej Strategii Innowacji – RIS) for the Silesian Province. It is focused on emphasizing the meaning of “smart specialisation” and “smart market” when formulating the challenges and goals of this strategy. It presents the character of new relationships of suppliers with customers that allows exchanging values shaping new formula of the market and prosumer position on this market. It characterizes also the nature and meaning of “smart specialisation” in development of the Region. Inclusion of “smart specialisation” and “smart market” in RIS should enable intensification of innovative processes in the Region as well as it meets the content-related requirements related to gaining Union funds for execution of this strategy.